

JUGOSLAVENSKI IZVOZ KUKURUZA
REALNOST I PERSPEKTIVE

JUGOSLAWISCHE MAISAUSFUHR-REÄLITÄT UND
PERSPEKTIVEN

K. Pažur

Kukuruz je pojedinačno najvrijedniji jugoslavenski proizvod, proizveden daleko najvećim dijelom domaćim materijalnim i znanstvenim resursima. Vrijednost ukupne proizvodnje kukuruza u 1982. godini od 11 mln tona iznosila je po CIF cijenama Rotterdamske burze početkom 1984. godine oko 1,7 mld US dolara (Šatović) što iznosi preko 2,5% BND Jugoslavije. To, što je kukuruz glavni jugoslavenski proizvod, dakle sirovina iz primarne proizvodnje, a ne neki od proizvoda više faze prerade u što je usmjeren akcenat naših poslijeratnih investicionih napora, govori u stvari o dostignutoj tehnološkoj razini jugoslavenske privrede kao cjeline.

Kukuruz se u Jugoslaviji uzgaja na oko 2,5 mln ha a u poslijeratnom periodu proizvodnja se je uvećala za 3 puta što smatramo velikim uspjehom obzirom na skromnu sklonost države da investira u razvoj poljoprivrede. Godišnja proizvodnja prilično oscilira. U periodu 1977-1986. od minimuma 7,585 mln tona (1978.) do maximuma 12,526 mln tona (1986.) ili prosječno 10,223 mln tona. U evropskim razmjerima naša zemlja nalazi se na 2-3 mjestu, a u svjetskoj proizvodnji oko 11-12 mjestu posljednjih godina.

Treba reći da je kukuruz vrlo važna žitarica. Po zasijanoj površini i prinosima kukuruz je na drugom mjestu u svijetu, dok po ostvarenom rekordnom prinosu per ha od 22,1 tone kao i genetskom potencijalu od preko 30 tona nadmašuje sve znate kulture svijeta (Šatović). Svi dijelovi kukuruzne stabljike su upotrebljivi pa se iz kukuruza dobiva preko 700 proizvoda od hrane, pića, kozmetike sve do eksploziva.

Svjetska proizvodnja kukuruza kreće se u višegodišnjem prosjeku (1979-1985.) oko 425 mln tona, a glavni proizvođač su SAD koje proizvode oko 40% svjetske proizvodnje. U Evropi se proizvede oko 57 mln tona ili 13,4%, prosječno za isto razdoblje. Glavni evropski proizvođači su Rumunjska, Francuska, Jugoslavija, Italija i Mađarska (to je ujedno i prosječni redoslijed). Svjetska proizvodnja kukuruza je u blagom porastu.

Kukuruz je važan proizvod međunarodne razmjene u kojoj sudjeluje sa oko 15% proizvedenih količina ili oko 65 mln tona posljednjih nekoliko godina. Glavne zemlje izvoznice su SAD sa oko 60% svjetskog izvoza, zatim Argentina, Kina, Tajland a posljednjih godina i Francuska. Glavni uvoznici su SSSR i Japan, a uvoznici preko 1mln tona su Kina, Rep. Koreja, Malezija, Belgija i Luxemburg, SR Njemačka, Italija, Nizozemska, Portugal, Španjolska i Engleska.

Obzirom na funkciju koju kukuruz ima u jugoslavenskoj privredi naša bi zemlja trebala biti zainteresirana za kontinuirani izvoz čim većih količina kukuruza. No naš izvoz kukuruza iznosi svega 5-6% proizvedenih količina ili u 10-god. prosjeku (1977-1986.) svega 577.000 tona godišnje. Od izvoza kukuruza ostvarujemo u prosjeku 95,1

mln US dolara sa minimumom od 16,6 (1979.) i maksimumom od 224,9 mln US dolara (1986.). Veći izvoz bilježimo tek od 1983., što je prekratko vrijeme da bi se moglo reći da se je takav izvoz stabilizirao. Očito je da je to preskromno za naše realne proizvodne mogućnosti, obzirom da je Jugoslavija jedna od nevelikog broja zemalja u kojoj kukuruz dobro uspijeva.

Razlozi ovako skromnom izvozu su velikim dijelom subjektivni. U Jugoslaviji se za prehranu stoke koristi oko 80% proizvedenog kukuruza što je vrlo neracionalno i skupo. Konverzija hrane je znatno iznad normativa — gotovo dvostruka. Ne koriste se dovoljno ostali prehrambeni resursi (trava, silaža i dr.). Primjerice, dok se u Jugoslaviji za silažu kukuruz sije na svega 70.000 ha u Francuskoj je silažni kukuruz zasijan čak na oko 1 mln ha!

Nadalje, velike su promjene nastale i u prehrani našeg stanovništva. Godine 1923-27. kukuruz je bio u prehrani zastupljen sa preko 2/3, 1952-1955. sa oko 1/3, a poslije 1965. sa manje od 10% proizvodnje. Zbog velikih privatnih rezervi špekulacija sa cijenama, nedovoljno stručnom čuvanju, velikim gubicima, prevelikom naturalnom potrošnjom i još koječim, kukuruz je nedovoljno zastupljen kao tržišni artikl. Kad tome dodamo činjenicu da proizvodnja kukuruza u Jugoslaviji znatno varira, najviše zbog gotovo 100%-tne ovisnosti o hidrološkom faktoru (poznato je da Jugoslavija navodnjava najmanji postotak poljoprivrednih površina u Evropi), razumljivo je da su prinosi oscilirajući iz godine u godinu i da se Jugoslavija ne može na međunarodnom tržištu pojavljivati sa stabilnim izvoznim količinama. Ona se na tom tržištu javlja povremeno — nakon rodni godina — a takvi partneri danas nisu poželjni. Da bi se Jugoslavija mogla na tržištu pojaviti kao stalni ponuđač kukuruza, ona mora stabilizirati proizvodnju a to zahtijeva prvenstveno promjenu u dosadašnjoj agrarnoj politici, posebno na polju investicija.

Nadalje pokušajmo proanalizirati kakve su naše izvozne mogućnosti — i pod pretpostavkom da u dogledno vrijeme ostvarimo proizvodnju od oko 15 mln tona kukuruza što je svojedobno bio postavljen kao idealni proizvodni cilj za koji inače postoje i vrlo realne prirodne mogućnosti. U tom slučaju bio bi tržišni višak od preko 5 mln tona što bi nas stavilo na 6. mjesto u svijetu po proizvodnji a 5. u izvozu.

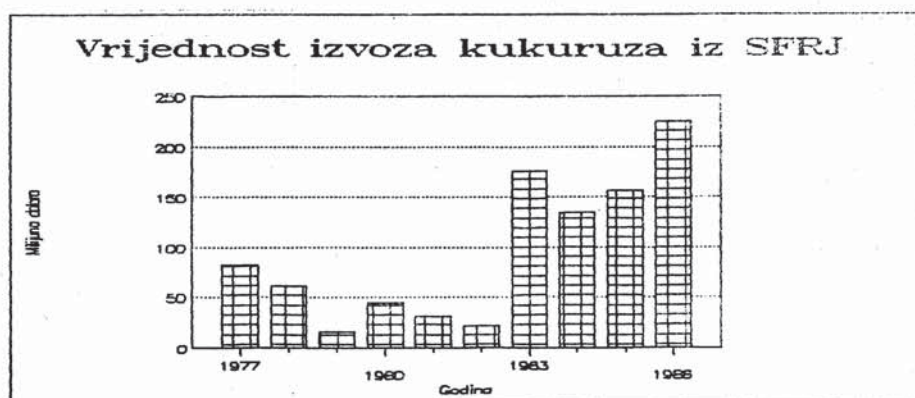
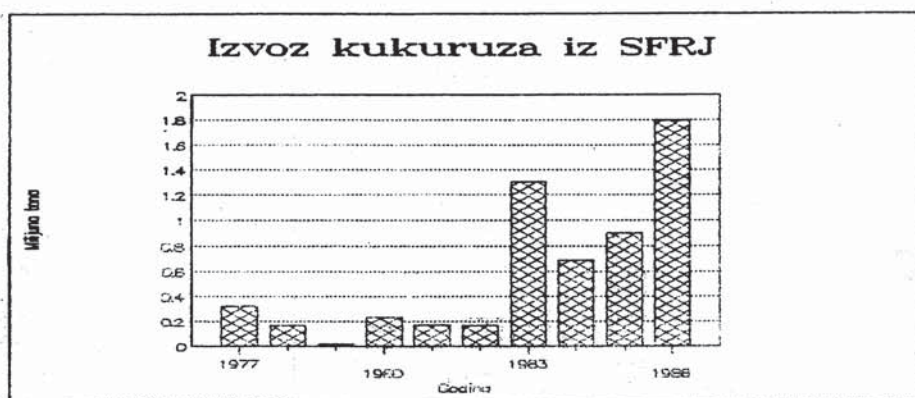
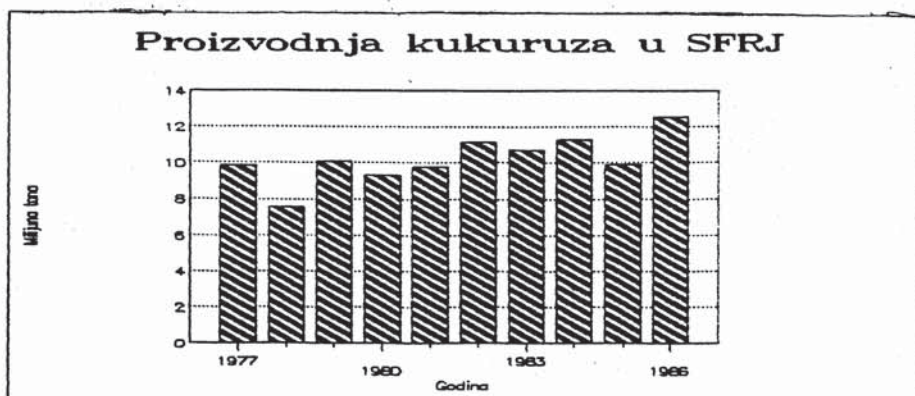
Realno gledajući takve su šanse vrlo skromne.

Naš ekonomski najinteresantniji partner EEZ ima, nakon nagloga povećanja proizvodnje kukuruza u Francuskoj bilančni deficit od oko 5,2 mln tona (prosjeck posljednjih nekoliko godina). No, treba reći da je to tržište uglavnom rezervirano za najjačeg svjetskog proizvođača i izvoznika: SAD. Ovo zaključujemo stoga što su u posljednjih 10 godina bili naši glavni kupci kukuruza Italija, Švicarska, ČSSR, SR Njemačka, Rumunjska, Mađarska, Holandija i SSSR, od čega su Rumunjska i Mađarska i same izvoznici. Ni jedna od navedenih zemalja nije bila stalni uvoznik našeg kukuruza, najvjerojatnije stoga jer je naša zemlja povremen i nesiguran izvoznik. Dakle, od evropske 12-torice svega smo u 3 izvezili kukuruz. Posebno će teškoće s našim izvozom na to tržište nastati nakon 1992. godine ukoliko do tada ne postignemo povoljne trgovinske aranžmane. Ocjenjujemo da su nam povoljnije izvozne šanse na tržištu Sovjetskog Saveza i Čehoslovačke, koji su tradicionalni uvoznici kukuruza a s kojima imamo povoljne trgovinske veze. Na dalekoistočno tržište, gdje su veliki uvoznici Japan, Malezija i Rep. Koreja šanse su nam također vrlo slabe jer je to tradicionalno tržište za kukuruz iz SAD. Nešto su nam bolje šanse za izvoz u Irak i Iran, prvenstveno zbog dobrih trgovačkih veza, no tu pretstoji tek mukotrpan put osvajanja tržišta. Na ostala ev. tržišta možemo povremeno izvesti tek marginalne količine. Sve u

Tab. 1. Kukuruz — proizvodnja i izvoz iz Jugoslavije

	1977.	1978.	1979.	1980.	1981.	1982.	1983.	1984.	1985.	1986.	Ø 1977-1986.
proizvodnja 000 tona	9.870	7.585	10.084	9.317	9.807	11.130	10.719	11.293	9.896	12.526	10.223
izvoz 000 tona	326	168	20	233	169	166	1.304	685	900	1.798	577
izvoz mln \$	82,3	61,1	16,6	44,9	31,3	22,2	176,1	134,9	156,5	224,9	95,1

Izvor: SGJ 1977 — 1986.

svemu nismo skloni vjerovati da bi svjetsko tržište moglo uz sadašnju saturaciju i stabilne trgovačke veze primiti naših — za sada hipotetskih — 5 miliona tona kukuruza.

Naravno, do sada se nismo uopće dotakli problema cijena kukuruza na domaćem tržištu koje su veće od cijena pšenice, što je svojevrsan paradoks, nepoznat u svijetu. U izvozu moramo računati isključivo na cijenu koja se postiže na svjetskim burzama a koja je pod velikim utjecajem najvećeg proizvođača i izvoznika SAD.

Na koncu možemo postaviti jedno praktično pitanje: treba li nam uopće u dogledno vrijeme i kod sadašnjih ekonomskih odnosa na domaćem i svjetskom tržištu 15 miliona tona kukuruza kada je plasman po našem mišljenju vrlo nesiguran, ne računajući, naravno ekstremno loše godine kao što je ova 1988.? Ili ostavimo tu, inače realno moguću proizvodnju za buduća vremena kad će ekonomski odnosi u zemlji i svijetu biti za nas povoljniji nego što su danas.

S A Ž E T A K

Kukuruz je pojedinačno naš glavni proizvod i njegova vrijednost iznosi preko 2,5% BND Jugoslavije. Obzirom da je kukuruz važan proizvod međunarodne razmjene Jugoslavija je zainteresirana za njegov kontinuirani izvoz. No, zbog znatnih godišnjih oscilacija u proizvodnji izvoze se male količine — u prosjeku svega 5 — 6% godišnje proizvodnje — što je znatno ispod realnog proizvodnog potencijala Jugoslavije. Zbog saturacije svjetskog tržišta i nestabilnosti vlastite ponude Jugoslavija ne može ni u dogledno vrijeme računati na znatniju ekspanziju izvoza kukuruza.

Z U S A M M E N F A S S U N G

Der Mais ist einzelhaft unser Hauptagrarprodukt und sein Wert beträgt über 2,5% des Bruttonationaleinkommens Jugoslawien. Da Mais ein wichtiges Produkt des internationalen Austausches darstellt, hat Jugoslawien Interesse an dessen kontinuierlicher Ausfuhr. Wegen wesentlichen jährlichen Oscillationen in der Produktion führt man nur kleine Mengen aus — im Durchschnitt nur 5 — 6% der jährlichen Produktion — was wesentlich unter die realen Produktionsmöglichkeiten Jugoslawiens steht. Der Weltmarktsaturation und des unbeständigen eigenen Angebotes wegen, kann Jugoslawien auch in absehbarer Zeit nicht mit der wesentlichen Ausfuhrerxpansion dieses Produktes rechnen.

L I T E R A T U R A

- 1) FAO TRADE YEARBOOK, VOL. 39 i 40
- 2) STATISTIČKI GODIŠNJAK JUGOSLAVIJE, 1977 — 1986.
- 3) Bilten poljodobra, br. 3-11-12/84.
- 4) Grupa autora: Jugoslavensko Savjetovanje o unapređenju proizvodnje i korišćenja kukuruza — Kako proizvesti 15 miliona tona kukuruza u Jugoslaviji, Bgd. 1985.
- 5) Poljoprivredni savjetnik, Zagreb, 1985.
- 6) Hrana i razvoj — Jugoslavenska naučna tribina, Beograd 1987.

Adresa autora — Author's address

Prof. dr Krešimir Pažur
Fakultet poljoprivrednih znanosti
41000 Zagreb